

Juryrapport

KHMW Jan Brouwer Scriptieprijs 2025 - Cultuurwetenschappen

Pepijn de Koning MA, Universiteit Utrecht

Beperkte herinneringen, rekbare getuigenissen. De culturele herinnering aan de deportatie van het Apeldoornsche Bosch en het perspectief van de patiënten

De drie juryleden van de Jan Brouwer Scriptieprijs voor Cultuurwetenschappen (literatuur, media en kunst) waren overtuigd van het hoge niveau van de zeventien inzendingen. Een aanzienlijk deel van de betreffende scripties kan als excellent worden aangemerkt en zou ook aan universiteiten buiten het Nederlandse taalgebied hoge cijfers hebben gescoord. Opnieuw wordt daarmee bevestigd wat ook uit de wereldwijde rankings voor hoger onderwijs blijkt: in Nederland worden de geesteswetenschappen op een uitzonderlijk hoog niveau bedreven. De juryleden bezien dat uiteraard met instemming, maar stelden tegelijk vast dat hun werk daardoor in zekere zin werd bemoeilijkt. Zo bleek een aantal scripties welbeschouwd maar weinig onder te doen voor het werkstuk dat uiteindelijk unaniem wordt voorgedragen voor de Jan Brouwer Scriptieprijs voor Cultuurwetenschappen 2025.

Pepijn de Koning, die aan de Universiteit Utrecht binnen het reguliere tijdsbestek van vijf academische jaren zowel de Bachelor Nederlandse Taal en Cultuur als de Research Master Nederlandse Literatuur en Cultuur met het predicaat cum laude afsloot, geeft met de in de titel van dit juryrapport genoemde masterscriptie blijk van onmiskenbare literatuur- en cultuurwetenschappelijke ambities. Hij brengt een meerdimensionale, interdisciplinaire werkwijze in de praktijk en beroept zich op de actuele theorievorming op het gebied van in het bijzonder de Memory Studies, de Disability Studies en de Narratologie. In het middelpunt staat daarbij een niet alleen relevant, maar vooral ook omvangrijk en veelzijdig corpus, dat behalve op literaire teksten bijvoorbeeld ook teruggrijpt op (televisie)films, theaterstukken en tentoonstellingen.

De Koning onderzoekt de naoorlogse culturele herinnering van de joodse psychiatrische inrichting het Apeldoornsche Bosch, die tijdens de Duitse nazi-bezetting in januari 1943 werd ontruimd. De 1200 patiënten en een groot deel van het personeel werden gedeporteerd naar Auschwitz, waar letterlijk alle psychisch-zieke mensen, die in het Apeldoornsche Bosch een veilig toevluchtsoord dachten te hebben, de dood vonden. De Koning laat op overtuigende wijze zien dat bij gebrek aan getuigenissen van de patiënten het licht in de herinneringscultuur tot globaal het jaar 2000 vooral ook viel op het verplegend personeel en de morele dilemma's van professionele zorgkrachten (mensen die op hun hulp zijn aangewezen juist wél, of beter niet begeleiden op de zware weg naar het Duitse vernietigingskamp).

Dat de patiënten van het Apeldoornsche Bosch buiten de Nederlandse culturele herinnering zijn gevallen, wordt door De Koning geproblematiseerd. Juist ook tegen de achtergrond van elementaire uitgangspunten binnen de Disability Studies ('Nothing about us without us') stelt hij de vraag op welke wijze hun stemloosheid overwonnen kan worden. Daarbij begeeft De Koning zich op ongebaande paden en beroept zich op actueel onderzoek (Marlene Kadar, Susanne Knittel en Saidiya Hartman) dat gemarginaliseerde groepen van mensen van de periferie naar het discursieve centrum wil halen. Het resultaat van zijn inspanningen is inhoudelijk zowel verrassend als cultuurwetenschappelijk uitdagend.

De scriptie van Pepijn de Koning geeft niet alleen blijk van een hoog abstractievermogen en een indrukwekkende beheersing van de wetenschappelijke literatuur, maar toont bovendien hoe de auteur zijn eigen oordelen en observaties als vanuit een vogelvluchtperspectief keer op keer ter discussie stelt. Op deze manier tekent zich een meta-niveau af dat getuigt van een hoge mate aan zelfreflexiviteit. Daarbij valt het persoonlijke engagement van De Koning in het oog. Hij thematiseert nadrukkelijk hoe hij tot zijn onderwerp kwam en schrikt er niet voor terug te berichten over eigen ervaringen en bevindingen, bijvoorbeeld naar aanleiding van een bezoek aan de locatie waar zich eens het Apeldoornsche Bosch bevond.

Deze subjectieve toonzetting is binnen het wetenschappelijke discours ongebruikelijk, maar heeft in zijn scriptie ontegenzeggelijk een retorische functie. Door zichzelf in te brengen slaat De Koning een brug naar een lezerspubliek dat niet noodzakelijk uit vakgenoten en specialisten hoeft te bestaan. In een tijd waarin geesteswetenschap zich vooral ook binnen de muren van de universiteit afspeelt, is dat belangrijk, want de alfa-disciplines mogen niet uit het oog verliezen dat zij óók een verantwoording hebben naar een niet-academisch lezerspubliek. De Koning lijkt zich daarvan bewust te zijn.

De jury is ervan overtuigd dat Pepijn de Koning een overtuigende winnaar is van de Jan Brouwer Scriptieprijs voor Cultuurwetenschappen (literatuur, media en kunst) 2025. Tegelijk spreekt zij de hoop uit dat hij in de toekomst zijn weg naar de wetenschap weet te vinden. In de auteur van de hier voorgedragen masterscriptie ziet zij een veelbelovende jonge onderzoeker die met name ook op het raakvlak tussen de Neerlandistiek, de Memory Studies en de Disability Studies belangrijk werk zou kunnen verzetten. Een laatste opmerking betreft ten slotte het hoge stilistische niveau van De Konings betoog. Ook daarvan is de jury onder de indruk, juist ook in het licht van het feit dat met Pepijn de Koning iemand van zich laat spreken die niet alleen de academische gemeenschap weet te bereiken, maar in potentie ook een weg zou kunnen vinden naar een lezerspubliek buiten de universiteit.

Prof. dr. J.F.T.M. (José) van Dijck, universiteitshoogleraar media en digitale samenleving Universiteit Utrecht, lid raad van toezicht Rijksmuseum Amsterdam, oud-president KNAW

Prof. dr. J.W.H. (Jan) Konst, hoogleraar Nederlandse letterkunde Freie Universität Berlin

Prof. dr. A. (Ann) Rigney, hoogleraar algemene literatuurwetenschap Universiteit Utrecht

De jury vergaderde op 4 december 2024 via Zoom onder leiding van KHMW-maatschappelijk lid drs. J.J. (Janneke) van der Wijk. Tevens was ter vergadering aanwezig prof. dr. W.B. (Wim) Drees, secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen KHMW.